

İlköğretim Öğrencilerinin Çevre Tutumlarının İncelenmesi

Rasim Önder*

Süleyman Demirel Üniversitesi, Eğitim Fakültesi, Isparta

Öz

Çevre geçmişten bize bir miras, geleceğin emanetidir. Günümüzde artarak devam eden çevre sorunları ciddi şekilde hayatımızı etkiler hale gelmiştir. Sorunlara neden olan insan davranışlarını belirlemek ve olumlu tutum kazandırmak sorunların çözümü adına ciddi adımlar olarak görülebilir. Bu çalışmanın amacı ilköğretim öğrencilerinin çevre tutumlarının, cinsiyete, oturmuş oldukları evin bahçesinin olup olmadığına, evlerinde evcil hayvan besleyip beslememelerine, okulunda kulüp olup olmamasına ve okulundaki kulüp etkinliklerine katılıp katılmamasına, çevre ya da izci kampına katılıp katılmamasına ve fidan dikip dikmemesi gibi değişkenler açısından incelemektir. Tarama modeli kullanılarak yapılan araştırmanın çalışma grubunu 543 sekizinci sınıf öğrencisi oluşturmaktadır. Veri toplama aracı olarak Atasoy (2005) tarafından geliştirilen Çevre Tutum Ölçeği (ÇTÖ) kullanılmıştır. Veriler 2013-2014 öğretim yılı bahar döneminde toplanmıştır. Verilerin analizinde ilişkisiz örneklem için t testi kullanılmıştır. Araştırma sonucunda kız öğrencilerin çevre tutumlarının erkek öğrencilere göre daha olumlu olduğu, öğrencilerin bahçeli evde oturmaları ile bahçesiz evde oturmaları, evcil hayvan beslemeleri ile evcil hayvan beslememelerinin ve okulunda kulüp olması ile okulunda kulüp olmamasının çevre tutum puanları üzerinde anlamlı bir fark oluşturmadığı bulunmuştur. Kulüp etkinliklerine katılan öğrencilerin kulüp etkinliklerine katılmayan öğrencilere göre çevre tutumlarının daha yüksek olduğu, çevre ya da izci kampına katılmalarının çevre tutum puanları üzerinde anlamlı bir farka sebep olmadığı, fidan diken öğrencilerle fidan dikmeyen öğrencilerin çevreye yönelik tutumları arasında bir fark gözlenmediği sonuçlarına ulaşılmıştır.

Anahtar kelimeler: Çevre, Çevresel Tutum, İlköğretim öğrencileri.

Primary School Students' Attitudes towards Environment

Abstract

Environment is a heritage from the past and an entrust for the future. Today environmental problems which continue increasingly have effected our lives. To determine the problems that created by humanbeings and to provide positive attitudes towards environmental protection can be seen as serious steps for problem solving. This study aims to examine the attitudes of primary school students towards environment in terms of gender, whether they live in a house with garden or not; they have pets or not, their schools have environmental clubs or not, if they are participated in the club activities or not, if they participate in the environmental or scout camps or not, whether they plant or not. Using the screening model the sample group consisted of 543 eighth grade students. Environmental Attitude Scale (CTO), developed by Atasoy (2005), is used as the data collection tool. Data were collected during the 2013-2014 spring term. In order to analyze the data t test was used. Results show that girls' environmental attitudes are more positive compared to boys. However there is no significant difference between the scores of boys and girls towards environment in terms of living in a house with garden or not, having a pet or not, having clubs at school or not. Findings also show that students who participate in club activities have more positive attitudes towards environment compared to students who do not participate in. Students' participation in a scout or environmental camp does not cause a

significant difference on environmental attitudes. Besides there is no significant difference between the attitudes of the students who plant and do not plant.

Keywords: Environment, Environmental Attitudes, Primary School students.

Giriş

Çevre kavramı, çevre sorunlarının artması ve günlük yaşamda kendisini hissettirmesiyle birlikte 20. yy ikinci yarısından itibaren yaygın şekilde kullanılmaktadır. Çevreyi bir kavram olarak değerlendirdiğimizde açık ve yalın bir kavram gibi algılansa da, incelendiğinde, karmaşık ve anlamının çok geniş olduğu görülmektedir (Özdemir, 1997). Çevreyi, canlı varlıkların yaşadığı ortam ile canlıların birbirlerini etkiledikleri ve etkilendikleri alanlar olarak tanımlayabiliriz (Özey, 2001; Güney, 2004). Çevreyi doğal ve yapay çevre olarak da ele almak mümkündür. Doğal çevreyi, insan elinin değmediği bütün varlıklar, yapay çevreyi ise insan eliyle oluşturulan bütün nesnelere olarak tanımlanabilir.

İnsanoğlunun doğal çevreyi sınırsız bir kaynak olarak görmesi ve doğal çevrenin vermiş olduğu imkânları gelişigüzel bir şekilde kullanarak telafisi güç olan çevresel sorunlara yol açması günümüzde karşılaştığımız çevre sorunlarının altında yatan nedenlerdendir. Çevre sorunları sadece teknoloji veya yasalarla çözülebilecek bir sorun değildir. Çevre problemlerinin çözümünde bireysel tutum ve değer yargılarının etkisi önem arz etmektedir (Kahyaoğlu, 2009).

Alport'a göre tutum, "bireyin bütün nesnelere karşı göstereceği tepkiler ve durumlar üzerinde yönlendirici veya etkin bir güç oluşturan ve denem bilgilerde organize olan, ussal ve sinirsel bir davranışta bulunmaya hazır olma halidir". Burada tutum, bireyin tepkisini yönlendirici bir unsur olarak onun davranış biçimini belirlemektedir. Tutum kavramı genel olarak bireyin çevresindeki herhangi bir olgu veya nesneye ilişkin sahip olduğu tepki eğilimini ifade eder. Başka bir deyişle tutum, bireyin bir durum, olay ya da olgu karşısında ortaya koyması beklenen olası davranış biçimi olarak tanımlanabilir (İnceoğlu, 2010).

Ortaöğretim kademelerinde bulunan öğrencilerin çevreye yönelik olumlu tutumlar edinmeleri, bunu ileriki hayatlarına taşımaları hem bireysel hem de toplumsal çevre geleceğimiz açısından son derece önemlidir. Yarım asırdan fazla süredir dünya gündemini meşgul eden çevre sorunları ve bu sorunların çözümü, çevreye duyarlı ve olumlu tutum sahibi bireylerle mümkün olacaktır. Böylesine hassas bir konu üzerine etki eden insan davranışlarını olumlu yöne çevirebilmek için şüphesiz, bir eğitim gerekmektedir. Çünkü bireylerin herhangi bir konuya karşı sorumluluklarını geliştirebilmelerinin en etkili yollarından birisi eğitimidir. Yapılan bazı araştırmalarda (Ek ve diğerleri, 2009; Kahyaoğlu ve diğerleri, 2008; Kayalı, 2010) çevre dersinin çevresel tutumu arttırdığı söylenebilir.

Çevre eğitimi bu noktada üstüne düşen görevi üstlenecektir. Ne var ki, çevre eğitimi planlarken davranış bilimlerinin vazgeçilmez unsuru olan tutum ve tutumları etkileyen birey, aile ve çevre değişkenlerinin hangilerinin ya da hangi unsurlarının olumlu tutumlar kazandırmada daha etkili olduğu göz önüne alınmalıdır.

Tabi ki sosyo-demografik özellikler çevreye yönelik tutumu etkilerken, belki de araştırmalarda değişkenlerimizi çevre ya da yaşamdan seçmek ve doğrudan olumlu tutum geliştirme argümanı olabilecek değişkenleri araştırmak, çevre eğitimi planlama ve bireylerde olumlu tutum geliştirme sürecine doğrudan rehberlik edebilecektir.

Alanyazındaki çalışmalar incelendiğinde (Aslanyolu, 2010; Gökçe ve diğerleri, 2007; Tecer, 2007; Atasoy ve Ertürk, 2008; Yılmaz ve diğerleri, 2004; Sağır ve diğerleri 2004) ilköğretim öğrencilerinin çevreye yönelik tutumlarında problemler olduğu görülmektedir. Araştırma ile Türkiye’de çalışma örnekleri az olan çevre konusuna katkı sağlaması, incelediği değişkenlerin literatürde az olması açısından önemli olup, çalışmanın amacı ilköğretim öğrencilerinin çevreye yönelik tutumlarını farklı değişkenlerle incelemektir. Çalışmanın amacı doğrultusunda aşağıdaki sorulara cevap aranmıştır:

- İlköğretim öğrencilerinin çevre tutum puanları cinsiyetlerine göre anlamlı şekilde farklılaşmakta mıdır?
- İlköğretim öğrencilerinin çevre tutum puanları oturdukları evin bahçe durumuna göre anlamlı şekilde farklılaşmakta mıdır?
- İlköğretim öğrencilerinin çevre tutum puanları evcil hayvan beslemelerine göre anlamlı şekilde farklılaşmakta mıdır?
- İlköğretim öğrencilerinin çevre tutum puanları okulundaki kulüp durumuna göre anlamlı şekilde farklılaşmakta mıdır?
- İlköğretim öğrencilerinin çevre tutum puanları kulüp etkinliklerine katılmasına göre anlamlı şekilde farklılaşmakta mıdır?
- İlköğretim öğrencilerinin çevre tutum puanları çevre ya da izci kampına katılmasına göre anlamlı şekilde farklılaşmakta mıdır?
- İlköğretim öğrencilerinin çevre tutum puanları fidan dikme durumuna göre anlamlı şekilde farklılaşmakta mıdır?

1.Yöntem

1.1.Araştırma Modeli

Bu araştırma, betimsel araştırma yöntemlerinden ilişkisel tarama modeli kullanılarak yapılmıştır. Betimsel araştırmalar, verilen bir durumu olabildiğince tam ve dikkatli bir şekilde tanımlayan araştırmalardır (Büyüköztürk ve diğ., 2010). Araştırma, ilköğretim öğrencilerinin farklı değişkenlere göre çevre tutumlarını belirlemeyi amaçladığından tarama modeli kullanılmıştır.

1.2.Çalışma grubu

Araştırmanın evrenini 2013-2014 öğretim yılında Isparta’da bulunan ilköğretim öğretim öğrencileri oluşturmaktadır. Araştırmanın örneklemini seçkisiz olmayan örnekleme yöntemlerinden uygun örnekleme yoluyla Isparta’daki Sidre, Hafız, Alaybey, Seçkin, Üç Kardeş, Mavikent ve Atatürk İlköğretim Okulları’nda öğrenim gören 543 tane sekizinci sınıf öğrencisi oluşturmaktadır.

Tablo 1: Katılımcılara Ait Betimsel İstatistikler

Değişkenler	Kategoriler	N	%
Cinsiyet	Kız	268	49,4
	Erkek	273	50,3
Evde Bahçe Durumu	Olan	419	77,2
	Olmayan	110	20,3
Evcil Hayvan Besleyen	Evet	177	32,6
	Hayır	364	67,0
Okulunda Kulüp	Olan	341	63,4
	Olmayan	189	36,6
Çevre Etkinliğine	Katılan	327	60,2
	Katılmayan	214	39,4
Çevre ya da İzcilik Kampına	Katılan	53	9,8
	Katılmayan	488	89,9
Şimdiye Kadar Fidan Diken	Evet	470	86,6
	Hayır	66	12,2

Tablo 1 incelendiğinde araştırmaya katılan sekizinci sınıf öğrencilerinin 268 tanesi kız öğrenci (%50,3), 273 tanesi de erkek öğrencidir (%49,4). Öğrencilerden 419 tanesinin (%77,2) evlerinin bahçeli olduğu, 110 öğrencinin (%20,3) ise evlerinin bahçeli olmadığı görülmektedir.

Araştırmaya katılan öğrencilerin 177 tanesi (%32,6) evlerinde hayvan beslerken, 364 öğrencinin (%67,0) ise evlerinde hayvan beslemedikleri, öğrencilerin sayısal olarak 341 (%63,4)'i okullarında çevre ile ilgili kulüp olduğunu belirtirken, 189 öğrenci (%37,6) ise okullarında çevre ile ilgili herhangi bir kulübün bulunmadığını belirtmişlerdir. Öğrencilerin 327 tanesi (%60,2) herhangi bir çevresel etkinliğe katıldıklarını söylerken, 214 tanesi (%39,4) ise herhangi bir çevresel etkinliğe katılmadıklarını ifade etmişlerdir. Öğrencilerin 53 tanesi (%9,8) çevre kampına ya da izci kampına katıldıklarını söylemiştir. Öğrencilerin 488 tanesi (%89,9) ise herhangi bir çevresel kampa ya da izci kampına katılmadıklarını, öğrencilerden 470 tanesi (%86,6) şimdiye kadar en az bir adet fidan diktiklerini belirtirken 66 öğrenci (%12,2) şimdiye kadar hiç fidan dikmediklerini belirtmiştir.

1.3. Veri toplama aracı

Araştırmanın veri toplama aracı Atasoy (2005) tarafından geliştirilen çevre tutum ölçeğidir. İlköğretim öğrencileri için hazırlanmış olan Çevre Tutum Ölçeği (ÇTÖ) ile 6. 7. ve 8. sınıftaki öğrencilerin çevresel duyu, düşünce ve davranışlarının ölçülmesi amaçlanmıştır. ÇTÖ' de toplam 25 madde yer almaktadır. Ölçeğin güvenilirliği ile ilgili olarak, ölçeğin Cronbach Alpha değeri 0,85 olarak hesaplanmıştır. Bu maddeleri okuyan öğrenciler kendi düşünce ve görüşlerini yansıtarak, "kesinlikle katılıyorum", "çoğunlukla katılıyorum", "kararsızım", "çoğunlukla katılmıyorum" ve

“kesinlikle katılmıyorum” seçeneklerinden birini işaretlemişlerdir. Ölçek yapılmadan önce öğrencilerin yapacakları işaretlemelerin doğru veya yanlış olarak değerlendirmeye tabi tutulmayacağı ve her öğrencinin kendi düşünce ve görüşünü içtenlikle yansıtmalarının gerekliliği vurgulanmıştır (Atasoy, 2005).

Araştırmada elde edilen verilerin açımlayıcı faktör analizi yapılmış olup Cronbach Alpha katsayısı hesaplanmıştır. Ölçek için hesaplanan Cronbach Alpha katsayısının 0.85 olduğu ve toplam varyansın .56’sını açıkladığı bulunmuştur. Analiz sonucunda hesaplanan KMO değerinin (.91) olması yapılan faktör analizinin çok iyi düzeyde kullanılacağını göstermiştir. Bu durumda ölçeğin güvenilir olduğu söylenebilir (Field, 2009). Barlett testine göre ise bu testin anlamlı olduğunu söylenebilir ($p < .01$). Öğrencilerin 25 sorudan oluşan ölçekten alabilecekleri en yüksek puan 125, en düşük puan ise 25’tir.

1.4. Verilerin Toplanması ve Analizi

Araştırma verileri ilgili okullara gidilerek ölçek aracılığıyla toplanmıştır. İlköğretim öğrencilerinin çevre tutum puanlarının cinsiyet, oturdukları evin bahçeli olup olmaması durumu, evlerinde evcil hayvan besleyip beslememeleri, okulundaki kulüp olup olmaması durumu, okulundaki kulüp etkinliklerine katılıp katılmama durumu, çevre ya da izci kampına en az bir kere katılıp katılmama durumu ve en azından bir kez fidan dikip dikmeme durumu değişkenleriyle ilişkisiz gruplar için t testi analizi yapılmıştır.

2. Bulgular

İlköğretim öğrencilerinin çevre tutum puanlarının cinsiyete göre etkisi incelenmiş ve Tablo 5’te gösterilmiştir.

Tablo 5: İlköğretim öğrencilerinin çevre tutum puanlarının cinsiyetlerine göre t testi sonuçları

Cinsiyet	N	\bar{X}	t	sd	p
Kız	268	100,45	3,865	539	0,000
Erkek	273	95,93			

Tablo 5 incelendiğinde, kız öğrencilerin çevre tutum puan ortalaması ile ($\bar{X} = 100,45$) erkek öğrencilerin çevre tutum puanları ortalaması ($\bar{X} = 95,93$) arasında anlamlı bir fark görülmüştür ($t_{(539)} = 3,865$, $p < 0,01$). Bu durumda kız öğrencilerin çevre tutumlarının erkek öğrencilere göre daha olumlu olduğu söylenebilir.

İlköğretim öğrencilerinin çevre tutum puanlarının oturdukları evin bahçesinin olup olmaması durumuna ilişkin analizleri yapılmış ve Tablo 6’da gösterilmiştir.

Tablo 6: İlköğretim öğrencilerinin çevre tutum puanlarının oturdukları evin bahçe durumuna ilişkin t testi sonuçları

Bahçe durumu	N	\bar{X}	T	sd	p
Var	419	98,12	-0,486	527	0,627
Yok	110	98,84			

Tablo 6 incelendiğinde, bahçeli evde oturan öğrencilerin çevre tutum puan ortalaması ile ($\bar{X}=98,12$) bahçesiz evde oturan öğrencilerin çevre tutum puanları ortalaması ($\bar{X}=98,84$) arasında anlamlı bir fark görülmemiştir ($t_{(527)}=-0,486$, $p>0,05$). Diğer bir ifade ile öğrencilerin bahçeli evde oturmaları ile bahçesiz evde oturmaları çevre tutum puanları üzerinde anlamlı bir fark oluşturmamıştır.

İlköğretim öğrencilerinin çevre tutum puanlarının evcil hayvan beslemesine ilişkin analizleri yapılmış ve Tablo 7’de gösterilmiştir.

Tablo 7: İlköğretim öğrencilerinin çevre tutum puanlarının evcil hayvan beslemesine ilişkin t testi sonuçları

Evcil Hayvan Besleme	N	\bar{X}	T	sd	p
Evet	177	98,44	0,374	539	0,708
Hayır	364	97,93			

Tablo 7 incelendiğinde, evcil hayvan besleyen öğrencilerin çevre tutum puan ortalaması ile ($\bar{X}=98,44$) erkek öğrencilerin çevre tutum puanları ortalaması ($\bar{X}=97,93$) arasında anlamlı bir fark görülmemiştir ($t_{(539)}=0,374$, $p>0,05$). Diğer bir ifade ile öğrencilerin evcil hayvan beslemeleri ile evcil hayvan beslememeleri durumu çevre tutum puanları üzerinde anlamlı bir fark oluşturmamıştır.

İlköğretim öğrencilerinin çevre tutum puanlarının okulundaki kulüp durumuna ilişkin analizleri yapılmış ve Tablo 8’de gösterilmiştir.

Tablo 8: İlköğretim öğrencilerinin çevre tutum puanlarının okulundaki kulüp durumuna ilişkin t testi sonuçları

Okuldaki Kulüp Durumu	N	\bar{X}	t	sd	p
Var	341	98,20	0,232	528	0,816
Yok	189	97,91			

Tablo 8 incelendiğinde, evcil hayvan besleyen öğrencilerin çevre tutum puan ortalaması ile ($\bar{X}=98,20$) erkek öğrencilerin çevre tutum puanları ortalaması ($\bar{X}=97,91$) arasında anlamlı bir fark görülmemiştir ($t_{(528)}=0,232$, $p>0,05$). Diğer bir ifade ile öğrencilerin okulunda kulüp olması ile okulunda kulüp olmaması çevre tutum puanları üzerinde anlamlı bir fark oluşturmamıştır.

İlköğretim öğrencilerinin çevre tutum puanlarının kulüp etkinliklerine katılma durumuna ilişkin analizleri yapılmış ve Tablo 9’da gösterilmiştir.

Tablo 9: İlköğretim öğrencilerinin çevre tutum puanlarının kulüp etkinliklerine katılmasına ilişkin t testi sonuçları

Kulüp Etkinliklerine Katılma	N	\bar{X}	t	sd	p
Evet	327	105,12	4,202	539	0,000
Hayır	214	95,09			

Tablo 9 incelendiğinde, kulüp etkinliklerine katılan öğrencilerin çevre tutum puan ortalaması ile ($\bar{X}=105,12$) kulüp etkinliklerine katılmayan öğrencilerin çevre tutum puanları ortalaması ($\bar{X}=95,09$) arasında anlamlı bir fark görülmüştür ($t_{(539)}=4,202$, $p<0,01$). Kulüp etkinliklerine katılan öğrencilerin kulüp etkinliklerine katılmayan öğrencilere göre çevre tutumlarının daha yüksek olduğu söylenebilir.

İlköğretim öğrencilerinin çevre tutum puanlarının çevre ya da izci kampına katılma durumuna ilişkin analizleri yapılmış ve Tablo 10'da gösterilmiştir.

Tablo 10: İlköğretim öğrencilerinin çevre tutum puanlarının çevre ya da izci kampına katılma ilişkin t testi sonuçları

Çevre ya da İzci Kampına Katılma	N	\bar{X}	t	sd	p
Evet	327	99,56	0,763	539	0,446
Hayır	214	98,04			

Tablo 10 incelendiğinde, çevre ya da izci kampına katılan öğrencilerin çevre tutum puan ortalaması ile ($\bar{X}=99,56$) çevre ya da izci kampına katılmayan öğrencilerin çevre tutum puanları ortalaması ($\bar{X}=98,04$) arasında anlamlı bir fark görülmemiştir ($t_{(539)}=0,763$, $p>0,05$).

İlköğretim öğrencilerinin çevre tutum puanlarının fidan dikme durumuna ilişkin analizleri yapılmış ve Tablo 11'de gösterilmiştir.

Tablo 11: İlköğretim öğrencilerinin çevre tutum puanlarının fidan dikmeye ilişkin t testi sonuçları

Fidan Dikme Durumu	N	\bar{X}	t	sd	p
Evet	322	94,02	0,662	530	0,446
Hayır	210	93,14			

Tablo 11 incelendiğinde, fidan diken öğrencilerin çevre tutum puanları ortalaması ($\bar{X}=94,02$) ile fidan dikmeyen öğrencilerin puan ortalaması ($\bar{X}=93,14$) arasında anlamlı bir fark görülmemiştir ($t_{(530)}=0,662$, $p>0,05$). Diğer bir ifade ile fidan diken öğrencilerle fidan dikmeyen öğrencilerin çevreye yönelik tutumları arasında bir fark gözlenmemiştir.

Sonuç ve Öneriler

İlköğretim öğrencilerinin çevre tutumlarını belirlemek amacıyla yapılan bu çalışmada kız öğrencilerin çevre tutumlarının erkek öğrencilere göre daha olumlu olduğu, kulüp etkinliklerine katılan öğrencilerin kulüp etkinliklerine katılmayan öğrencilere göre çevre tutumlarının daha yüksek olduğu bulunmuştur. Ayrıca

öğrencilerin bahçeli evde oturmaları ile bahçesiz evde oturmaları çevre tutum puanları üzerinde anlamlı bir fark oluşturmadığı, öğrencilerin evcil hayvan beslemeleri ile evcil hayvan beslememelerinin çevre tutum puanlarında bir farka yol açmadığı, okulunda bir kulüp olması ile okulunda kulüp olmamasının çevre tutum puanları üzerinde anlamlı bir fark oluşturmadığı, çevre ya da izci kampına katılmanın çevre tutum puanları üzerinde anlamlı bir farka sebep olmadığı, fidan diken öğrencilerle fidan dikmeyen öğrencilerin çevreye yönelik tutumları arasında bir fark gözlenmediği sonuçlarına ulaşılmıştır.

Çevre tutumlarının cinsiyete göre değiştiği bulgusu Kostova ve Atasoy'un 2008 yılında yapmış oldukları cinsiyet değişkeninin kızlar lehine anlamlı farklılığı belirttikleri çalışmayla tutarlılık göstermektedir. Yapılan bazı çalışmalarda bu sonucu desteklemektedir (Paraskevopoulos ve diğerleri 2003; Alp ve diğerleri 2006; Yılmaz ve diğerleri 2004). Baş (2010), Özpınar (2009), Gökçe ve diğerleri (2007) ve Tecer (2003) çalışmalarında erkek öğrencilerin çevre puanlarının daha yüksek olduğu sonucuna ulaşmışlardır. Araştırma sonuçları Çabuk ve Karacaoğlu (2003) ile Deniz ve Genç (2007) tarafından yapılan çalışmalarla benzerlik göstermektedir. Bu bulgu kız öğrencilerin erkek öğrencilere göre çevreye yönelik daha olumlu tutum sahibi olduklarını göstermiştir. Bu durumun toplumsal nedenlerden kaynaklanabileceği düşünülmektedir. Bunun yanında, kız öğrencilerin doğaya karşı daha ilgili ve duyarlı olması da sonuçların bu şekilde çıkmasını etkileyebilir.

Araştırma bulguları öğrencilerin bahçeli evde oturmaları ile bahçesiz evde oturmaları çevre tutum puanları üzerinde anlamlı bir fark oluşturmadığını göstermiştir. Öğrencilerin evlerinin bahçesinde vakit geçirmemeleri, bahçenin apartman sakinlerine ait ortak bir alan olarak kullanılmasından kaynaklanıyor olabilir. Bunun sebepleri arasında farklı örneklem gruplarıyla çalışılmış olması ya da kullanılan ölçeklerin farklı olması sayılabilir. Bu değişkenin daha detaylı olarak incelenmesi gerekebilir.

İlköğretim öğrencilerinin evcil hayvan beslemeleri ile evcil hayvan beslememelerinin çevre tutum puanlarında anlamlı bir farka yol açmadığı bulgusuna ulaşılmıştır. Fidan diken öğrencilerle fidan dikmeyen öğrencilerin çevreye yönelik tutumları arasındaki farka bakıldığında, aradaki farkın anlamlı olmadığı görülmüştür. Bu durum fidan dikmenin çevre tutumu üzerinde bir etkisi olmadığını göstermektedir.

Araştırmaya katılan öğrencilerin okulunda kulüp olması ile kulüp olmamasının çevre tutum puanları üzerinde anlamlı bir fark oluşturmadığı sonucuna ulaşılmıştır. Bunun başlıca sebebi kulüplerin etkinlik yapmamaları, durağan bir yapıya sahip olmaları olabilir. Araştırmanın diğer alt problemi olan, kulüp etkinliğine katılıp katılmama sonucunda ulaşılan bulgu, kulüp etkinliklerine katılan öğrencilerin kulüp etkinliklerine katılmayan öğrencilere göre çevre tutumlarının daha yüksek olduğunu göstermiştir. Bu sonuç kulüp etkinliklerine katılan öğrencilerin daha olumlu tutumlara sahip olabileceklerini gösterirken, kulüp olduğu halde çevreye yönelik tutumda değişiklik olmamasının sebebi ise kulüplerin etkinlik yapmamaları ya da yapılan etkinlikleri belirli bir öğrenci grubuyla yapmaları olabilir.

Öğrencilerin araştırma anına kadar, çevre ya da izci kampına katılma veya katılmama durumunun çevre tutumları üzerinde anlamlı bir farka sebep olmadığı bulgusuna ulaşılmıştır. Araştırma sonuçları, Ballantyne ve Packer (2002)' in belirttiği doğa deneyimine dayalı serbest çevre eğitimi uygulamalarının, okul içinde yürütülen formal çevre eğitimi uygulamalarının, öğrencilerin çevrelerini doğru ve gerçekçi şekilde algılamalarında ve sorumlu davranış edinmelerinde boşluğu doldurabilecek bir potansiyele sahip olduğu görüşünü güçlendirmektedir.

Bu sonuçlar doğrultusunda aşağıdaki öneriler geliştirilmiştir;

- İlköğretim okullarındaki kulüplerin daha aktif olması gerektiği ve yapılan etkinlikler farklı öğrenci gruplarıyla yapılabilir,
- Öğrenciler için doğayla iç içe etkinlikler yapılmalı ve doğada nitelikli vakit geçirmeleri sağlanabilir, yaş aralıkları göz önünde alınarak uygulamalı etkinlikler yapılabilir,
- Öğrencilerin sahip oldukları bahçe, evcil hayvan gibi değerlerin doğanın bir parçası olduğu duygusunun benimsetilmesi sonucunda olumlu tutum kazandırılmaya çalışılabilir,
- Çevre farkındalığı kazanmamış bireyler ile çevre sorunlarıyla mücadele etmek mümkün gözükmemektedir. Çevrenin bize geleceğin bir emanet olduğu duygusu kazandırılarak, çevre farkındalığı oluşturulabilir.

Kaynakça

- Alp, E., Ertepinar, H., Tekkaya, C. ve Yılmaz, A. (2008). A survey on Turkish Elementary School Students' Environmental Friendly Behaviors and Associated Variables. *Environmental Education Research*, 14(2), 129-143.
- Arslanyolu, K. (2010). İlköğretim Öğrencilerinin Çevreye Karşı Tutumlarının Çoklu Zekâ Kuramına Göre İncelenmesi. (Basılmamış Yüksek Lisans Tezi). Erzincan: Erzincan Üniversitesi Eğitim Fakültesi.
- Atasoy, E. ve Ertürk, H. (2008). İlköğretim Öğrencilerinin Çevresel Tutum ve Çevre Bilgisi Üzerine Bir Alan Araştırması. *Erzincan Eğitim Fakültesi Dergisi*, 10(1), 105-122.
- Ballantyne, R. ve Packer, J. (2002). Nature-Based Excursions: School Students' Perspectives of Learning in Natural Environments. *International Research in Geographical and Environmental Education*, 11(3), 218-231.
- Baş Tarsus, M. (2010). Evaluation of Environmental School Students. (Basılmamış Yüksek Lisans Tezi). Ankara: Ortadoğu Teknik Üniversitesi Eğitim Fakültesi.
- Çabuk, B. ve Karacaoğlu, Ö. C. (2003). Üniversite Öğrencilerinin Çevre Duyarlılıklarının İncelenmesi. *Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Dergisi*, 36: (1-2), 189-198.
- Ek N. H., Kılıç N., Ögdüm P., Düzgün G. (2009). Adnan Menderes Üniversitesi'nin Farklı Akademik Alanlarında Öğrenim Gören İlk ve Son Sınıf Öğrencilerinin Çevre Sorunlarına Yönelik Tutumları ve Duyarlılıkları. *Kastamonu Eğitim Dergisi*, 17(1).
- Gökçe, N., Kaya, E., Aktay, S. ve Özden, M. (2007). İlköğretim Öğrencilerinin Çevreye Yönelik Tutumları. *İlköğretim Online E-Dergi*, 6(3), 452-468.
- Güney, E. (2004). *Çevre Sorunları Coğrafyası*. Ankara: Gündüz Eğitim ve Yayıncılık.

- İnceoğlu, M. (2010). *Tutum Algı İletişim*. İstanbul: İyi İşler Yayıncılık ve Matbaacılık
- Kahyaoğlu, M., Daban G. ve Yangın S. (2008). İlköğretim Öğretmen Adaylarının Çevreye Yönelik Tutumları. *D.Ü. Ziya Gökalp Eğitim Fakültesi Dergisi* 11, 42-52.
- Kayalı, H. (2010). Sosyal Bilgiler, Türkçe ve Sınıf Öğretmenliği Öğretmen Adaylarının Çevre Sorunlarına Yönelik Tutumları. *Marmara Coğrafya Dergisi Sayı: 21*, 258-268.
- Kostova, Z. ve Atasoy, E. (2008). Methods of Successful Learning in Environmental Education *Eğitimde Kuram ve Uygulama*, 4(1), 49-78.
- Leeming, Frank C. ve Dwyer, William O. (1995). "Children's Environmental Attitude and Knowledge Scale: Construction and Validation", *Journal of Environmental Education*, 26(3), 458-469.
- Özdemir, Ş. (1997). *Temel Ekoloji Bilgisi ve Çevre Sorunları*. Ankara: Hatiboğlu Yayınları.
- Özey, R. (2001). *Çevre Sorunları*. İstanbul: Aktif Yayınevi.
- Özpınar, D. (2009). İlköğretim 4. ve 5. Sınıf Öğrencilerinin Çevre Sorunları Hakkındaki Görüşleri (Afyonkarahisar ili örneği). (Basılmamış Yüksek Lisans Tezi). Afyon: Kocatepe Üniversitesi Eğitim Fakültesi.
- Paraskevopoulos, S., Padelıadu, S. ve Zafıropoulos, K. (1998). Environmental Knowledge of Elementary School Students in Greece. *Journal of Environmental Education*, 29(3):55.
- Sağır Ş., Aslan O. ve Cansaran A. (2008). İlköğretim Öğrencilerinin Çevre Bilgisi ve Çevre Tutumlarının Farklı Değişkenler Açısından İncelenmesi. *İlköğretim Online E-Dergi*, 7(2), 496-511.
- Tecer, S. (2007). Çevre İçin Eğitim: Balıkesir İli İlköğretim Öğrencilerinin Çevresel Tutum, Bilgi, Duyarlılık ve Aktif Katılım Düzeylerinin Belirlenmesi Üzerine Bir Çalışma. (Basılmamış Yüksek Lisans Tezi). Zonguldak: Karaelmas Üniversitesi Eğitim Fakültesi.
- Yılmaz, Ö., Boone, W.J., ve Andersen, H.O. (2004). Views of Elementary and Middle School Turkish Students Toward Environmental Issues. *International Journal of Science Education*, 26(12), 1527-1546.